

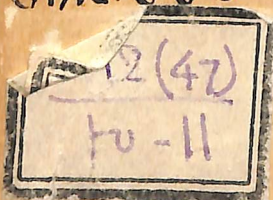
ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ
ՍՈՑԻԱԼԻՍՏԱԿԱՆ
ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ
ՄԻՈՒԹՅԱՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅՈՒՆԸ
(ՀԻՄՆԱԿԱՆ ՈՐԵՆՔԸ)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԽՈՐՀԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԿԵՆՏՐԱԼ ԿՈՄԻՏԵ

ՍՈՍՈՍԻԱԼԻՍՏԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԿԵՆՏՐԱԼ ԿՈՄԻՏԵ

1987

0120660-5,



342 (47)

М-11

Принято
1949 г.

01 MAR 2000
342 (47) = 9/5
05 FEB 2001

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ
ՍՈՑԻԱԼԻՍՏԱԿԱՆ
ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ
ՄԻՈՒԹՅԱՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅՈՒՆԸ
(ՀԻՄՆԱԿԱՆ ՈՐԵՆՔԸ)

0120.660-Б,

КАУЧУКОВЫЙ
ТАТРЕОУСОВЫЙ
ТАТАРСТАН
ОУЛМІ КӨТЕРХАН

Գ Լ Ո Ւ Խ Ի

ՀԱՍՏԱՐԱԿԱԿԱՆ ԿԱՌՈՒՑՎԱԾՔԸ

ՀՈԴՎԱԾ 1. Խորհրդային Սոցիալիստական Հանրապետությունների Միությունը բանվորների և գյուղացիների սոցիալիստական պետություն է:

ՀՈԴՎԱԾ 2. ԽՍՀՄ-ի քաղաքական հիմքն են կազմում աշխատավորների պատգամավորների Խորհուրդները, վորոնք աճել ու ամրապնդվել են կարվածատերերի ու կապիտալիստների իշխանությունը տապալելու և պրոլետարիատի զիկտատուրան նվաճելու հետևանքով:

ՀՈԴՎԱԾ 3. Ամբողջ իշխանությունը ԽՍՀՄ-ում պատկանում է քաղաքի և գյուղի աշխատավորներին՝ հանձինս աշխատավորների պատգամավորների Խորհուրդների:

ՀՈԴՎԱԾ 4. ԽՍՀՄ-ի տնտեսական հիմքն են կազմում տնտեսության սոցիալիստական սիստեմը և արտադրության գործիքների ու միջոցների սոցիալիստական սեփականությունը, վորոնք հաստատվել են տնտեսության կապիտալիստական սիստեմի լիկվիդացիայի, արտադրության գործիքների ու միջոցների մասնավոր սեփականության վերացման և մարդու կողմից մարդու շահագործումը վոչնչացնելու հետևանքով:



28692.60

ՀՈԴԻՎԱԾ 5. Սոցիալիստական սեփականությունը ԽՍՀՄ-ում ունի կամ պետական սեփականության ձև (համաժողովրդական ունեցվածք), կամ կոոպերատիվ-կոլտնտեսային սեփականության ձև (առանձին կոլտնտեսությունների սեփականություն, կոոպերատիվ միավորումների սեփականություն):

ՀՈԴԻՎԱԾ 6. Հողը, նրա ընդերքը, ջրերը, անտառները, գործարանները, ֆաբրիկաները, հանքահորերը, հանքերը, յերկաթուղային, ջրային ու ողային տրանսպորտը, բանկերը, կապի միջոցները, պետության կազմակերպած խոշոր գյուղատնտեսական ձեռնարկությունները (խորհրդատեսությունները, մեքենատրակտորային կայանները և այլն), ինչպես նաև կոմունալ ձեռնարկությունները և բնակարանային հիմնական ֆոնդը քաղաքներում ու արդյունաբերական վայրերում, պետական սեփականություն, այսինքն՝ համաժողովրդական ունեցվածք են:

ՀՈԴԻՎԱԾ 7. Կոլտնտեսությունների ու կոոպերատիվ կազմակերպությունների հանրային ձեռնարկություններն իրենց կենդանի ու մեռյալ ինվենտարով, կոլտնտեսությունների և կոոպերատիվ կազմակերպությունների կողմից արտադրվող արտադրանքը, ինչպես նաև նրանց հանրային շինությունները, կազմում են կոլտնտեսությունների ու կոոպերատիվ կազմակերպությունների հանրային, սոցիալիստական սեփականությունը:

Յուրաքանչյուր կոլտնտեսական տնտեսություն, բացի կոլտնտեսային հանրային տնտեսությունից ստացած հիմնական յեկամուտից, անձնական ոգտագործման համար ունի վոչ-մեծ տնամերձ հողամաս, և վորպես անձնական սեփականություն՝ ոժանդակ տնտեսություն տնամերձ հողամասում, բնակելի տուն, մթերատու անասուններ, թռչուններ և գյուղատնտեսական մանր ինվենտար՝ գյուղատնտեսական արտելի կանոնադրության համաձայն:

ՀՈԴԻՎԱԾ 8. Կոլտնտեսությունների գրադեցրած հողն ամրացվում է նրանց՝ անվճար և անժամկետ ոգտագործելու համար, այսինքն՝ առհավետ:

ՀՈԴԻՎԱԾ 9. Տնտեսության սոցիալիստական սիստեմի հետ միասին, վորը հանդիսանում է տնտեսության տիրապետող ձևը ԽՍՀՄ-ում, որենքով թույլատրվում է մենատնտես գյուղացիների ու տնայնագործների մանր մասնավոր տնտեսություն, վորը հիմնված է անձնական աշխատանքի վրա և բացառում է ուրիշի աշխատանքի շահագործումը:

ՀՈԴԻՎԱԾ 10. Քաղաքացիների անձնական սեփականության իրավունքը՝ նրանց աշխատանքային յեկամուտների ու խնայողությունների նկատմամբ, բնակելի տան և տնային ոժանդակ տնտեսության նկատմամբ, տնային տնտեսության և առորյա գործածության առարկաների նկատմամբ, անձնական սպառման ու հարմարության առարկաների նկատմամբ, ինչպես նաև քաղաքացիների անձնական սեփականության ժառանգման իրավունքը, պահպանվում է որենքով:

ՀՈԴԻՎԱԾ 11. ԽՍՀՄ-ի տնտեսական կյանքը վորոշում է նրան ուղղություն և տալիս պետական ժողովրդատնտեսական պլանը՝ հոգուտ հանրային հարստության ավելացման, աշխատավորների նյութական ու կուլտուրական մակարդակի անշեղ բարձրացման, ԽՍՀՄ-ի անկախության ամրացման և նրա պաշտպանունակության ուժեղացման:

ՀՈԴԻՎԱԾ 12. ԽՍՀՄ-ում աշխատանքը յուրաքանչյուր աշխատանքի ընդունակ քաղաքացու պարտականություն է և պատվի գործն է՝ համաձայն «ով չի աշխատում, նա չի ուտում» սկզբունքի:

ԽՍՀՄ-ում իրականացվում է սոցիալիզմի սկզբունքը՝ «յուրաքանչյուրից՝ ըստ նրա ընդունակության, յուրաքանչյուրին՝ ըստ նրա աշխատանքի»:

Գ Լ ՈՒ Խ II

ՊԵՏԱԿԱՆ ԿԱՌՈՒՅՎԱԾՔԸ

ՀՈԴԻՎԱԾ 13. Խորհրդային Սոցիալիստական Հանրապետությունների Միությունը միութենական պետություն է, կազմված հեռե-յալ իրավահավասար Խորհրդային Սոցիալիստական Հանրապետությունների կամավոր միավորման հիմունքով:

Ռուսաստանի Խորհրդային Ֆեդերատիվ Սոցիալիստական Հանրապետության,

Ուկրաինական Խորհրդային Սոցիալիստական Հանրապետության,

Բելոռուսական Խորհրդային Սոցիալիստական Հանրապետություն,

Ադրբեջանական Խորհրդային Սոցիալիստական Հանրապետություն,

Վրացական Խորհրդային Սոցիալիստական Հանրապետություն,

Հայկական Խորհրդային Սոցիալիստական Հանրապետություն,

Թուրքմենական Խորհրդային Սոցիալիստական Հանրապետություն,

Ուզբեկական Խորհրդային Սոցիալիստական Հանրապետություն,

Տաջիկական Խորհրդային Սոցիալիստական Հանրապետություն,

Ղազախստանի Խորհրդային Սոցիալիստական Հանրապետություն,

Կիրգիզական Խորհրդային Սոցիալիստական Հանրապետություն:

ՀՈԴՎԱԾ 14. Խորհրդային Սոցիալիստական Հանրապետությունների Միության իրավասությանը, հանձնիստ նրա իշխանության բարձրագույն մարմինների և պետական կառավարման մարմինների, յենթակա յեն.

ա) Միությունը միջազգային հարաբերություններում ներկայացնելը, այլ պետությունների հետ պայմանագրեր կնքելն ու նրանց ռադիֆիկացիան.

բ) պատերազմի ու խաղաղության հարցերը.

գ) ԽՍՀՄ-ի կազմի մեջ նոր հանրապետություններ ընդունելը.

դ) ԽՍՀՄ-ի Սահմանադրության կատարման վերահսկողությունը և ԽՍՀՄ-ի Սահմանադրությանը՝ միութենական հանրապետությունների Սահմանադրությունների համապատասխանությունն ապահովելը.

ե) միութենական հանրապետությունների միջև սահմանների փոփոխությունների հաստատումը.

զ) միութենական հանրապետությունների կազմում նոր յերկրամասեր և մարզեր, նույնպես և նոր ավտոնոմ հանրապետություններ կազմելու հաստատումը.

ը) ԽՍՀՄ-ի պաշտպանության կազմակերպումը և ԽՍՀՄ-ի բոլոր զինված ուժերի ղեկավարումը.

թ) արտաքին առևտուրը՝ պետական մենաշնորհի հիմունքով.

ժ) պետական անվտանգության պահպանությունը.

ի) ԽՍՀՄ-ի ժողովրդատնտեսական պլանների սահմանումը.

լ) ԽՍՀՄ-ի միասնական պետական բյուջեի հաստատումը, ինչպես նաև միութենական, հանրապետական ու տեղական բյուջեներ կազմելու համար ստացվող հարկերի և յեկամուսների հաստատումը.

խ) ընդհանուր-միութենական նշանակություն ունեցող բանկերի, արդյունաբերական ու գյուղատնտեսական հիմնարկների ու ձեռնարկությունների, ինչպես նաև առևտրական ձեռնարկությունների կառավարումը.

ծ) տրանսպորտի ու կապի կառավարումը.

կ) զբոսայգիների ու վարկային սիստեմի ղեկավարումը.

հ) պետական ապահովագրության կազմակերպումը.

ձ) փոխառություններ կնքելն ու տալը.

ղ) հողդատագործման, ինչպես նաև ընդերքի, անտառների ու ջրերի ոգտագործման հիմնական սկզբունքների սահմանումը.

ճ) լուսավորության ու առողջապահության բնագավառներում հիմնական սկզբունքների սահմանումը.

մ) ժողովրդատնտեսական հաշվառման միասնական սիստեմի կազմակերպումը.

յ) աշխատանքի որենսդրության հիմունքների սահմանումը.

ն) դատարանակազմության և դատավարության որենսդրությունը. քրեական ու քաղաքացիական որենսդրություն.

շ) միութենական քաղաքացիության վերաբերյալ որենսդրություն. արտերկրացիների իրավունքների վերաբերյալ որենսդրություն.

ո) ամբիստիայի մասին ընդհանուր-միութենական ակտերի հրատարակումը:

ՀՈԴՎԱԾ 15. Միութենական հանրապետությունների սուվերենիտետը սահմանափակված է միայն ԽՍՀՄ-ի Սահմանադրության 14-րդ հոդվածում մատնանշված շրջանակներով: Այդ շրջանակներին զուրկ չլուրջ քաղաքացիներ Միութենական հանրապետություն պետական իշխանություն իրականացնում է ինքնուրույն կերպով: ԽՍՀՄ-ն պահպանում է միութենական հանրապետությունների սուվերեն իրավունքները:

ՀՈԴՎԱԾ 16. Յուրաքանչյուր Միութենական հանրապետություն ունի իր Սահմանադրությունը, վորը հաշվի չե առնում հանրապետության առանձնահատկությունները և կառուցված է ԽՍՀ Միության Սահմանադրությանը լիովին համապատասխան:



ՀՈԴՎԱԾ 17. Յուրաքանչյուր Միութենական հանրապետության իրավունք է վերապահվում ազատ կերպով դուրս գալու ԽՍՀՄ-ից:

ՀՈԴՎԱԾ 18. Միութենական հանրապետությունների տերիտորիան չի կարող փոփոխվել առանց նրանց համաձայնության:

ՀՈԴՎԱԾ 19. ԽՍՀՄ-ի որենքները միատեսակ ուժ ունեն բոլոր միութենական հանրապետությունների տերիտորիայում:

ՀՈԴՎԱԾ 20. Միութենական հանրապետության որենքի և ընդհանուր-միութենական որենքի միջև տարաձայնություն լինելու դեպքում գործում է ընդհանուր-միութենական որենքը:

ՀՈԴՎԱԾ 21. ԽՍՀՄ-ի քաղաքացիները համար սահմանվում է միասնական միութենական քաղաքացիություն:

Միութենական հանրապետության յուրաքանչյուր քաղաքացի հանդիսանում է ԽՍՀՄ-ի քաղաքացի:

ՀՈԴՎԱԾ 22. Ռուսաստանի Խորհրդային Ֆեդերատիվ Սոցիալիստական Հանրապետությունը բաղկացած է՝ Ադու-Սևծովի, Հեռավոր-Արևելյան, Արևմտյան Սիբիրի, Կրասնոյարսկի, Հյուսիսային Կովկասի յերկրամասերից. Վորոնեժի, Արևելյան Սիբիրի, Գոբլու, Արևմտյան, Իվանովոյի, Կալինինի, Կիրովի, Կոլչերիշևի, Կուրսկի, Լենինգրադի, Մոսկվայի, Ուսկի, Որենբուրգի, Սարատովի, Սվերդլովսկի, Հյուսիսային, Ստալինգրադի, Չելյաբինսկի, Յարոսլավլի մարզերից. Թաթարական, Բաշկիրական, Դաղստանի, Բուրյաթ-Մոնղոլական, Կարարգինո-Բալկարական, Կալմիկական, Կարելական, Կոմի, Դրիմի, Մարիական, Մորդովական, Մերձվոլգյան Գերմանացիների, Հյուսիսային Ոսեթական, Ուդմուրտական, Չեչենո-Ինգուշական, Չուվաշական, Յակուտական ավտոնոմ խորհրդային սոցիալիստական հանրապետություններից. Ադիգեյական, Հրեական, Կարաչայական, Ոչրթական, Պակասական, Չերկեսական ավտոնոմ մարզերից:

ՀՈԴՎԱԾ 23. Ուկրաինական Խորհրդային Սոցիալիստական Հանրապետությունը բաղկացած է Վիննիցայի, Դնեպրոպետրովսկի, Դոնեցի, Կիևի, Ոդեսսայի, Խարկովի, Չերնիգովի մարզերից և Մուդավական Ավտոնոմ Խորհրդային Սոցիալիստական Հանրապետությունից:

ՀՈԴՎԱԾ 24. Ադրբեջանական Խորհրդային Սոցիալիստական Հանրապետության մեջ մտնում են՝ Նախիջևանի Ավտոնոմ Խորհրդային Սոցիալիստական Հանրապետությունը և Լեռնային Ղարաբաղի ավտոնոմ մարզը:

ՀՈԴՎԱԾ 25. Վրացական Խորհրդային Սոցիալիստական Հանրապետության մեջ մտնում են՝ Աբխազական ԱԽՍՀ, Աջարական ԱԽՍՀ, Հարավ-Ոսեթական ավտոնոմ մարզը:

ՀՈԴՎԱԾ 26. Ուզբեկական Խորհրդային Սոցիալիստական Հանրապետության մեջ մտնում է Կարա-Կալպակական ԱԽՍՀ:

ՀՈԴՎԱԾ 27. Տաջիկական Խորհրդային Սոցիալիստական Հանրապետության մեջ մտնում է Լեռնային Բադախշանի ավտոնոմ մարզը:

ՀՈԴՎԱԾ 28. Ղազախական Խորհրդային Սոցիալիստական Հանրապետությունը բաղկացած է Ակտյուբինսկի, Ալմա-Աթայի, Արևմելյան Ղազախստանի, Արևմտյան Ղազախստանի, Ղարադաղայի, Կուստանայի, Հյուսիսային Ղազախստանի, Հարավային Ղազախստանի մարզերից:

ՀՈԴՎԱԾ 29. Հայկական ԽՍՀ, Բելոռուսական ԽՍՀ, Թուրքմենական ԽՍՀ և Կիրգիզական ԽՍՀ իրենց կազմում ավտոնոմ հանրապետություններ, ինչպես նաև յերկրամասեր ու մարզեր չունեն:

Գ Լ Ո Ի Խ III

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՍՈՑԻԱԼԻՍՏԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ
ՄԻՈՒԹՅԱՆ ՊԵՏԱԿԱՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ԲԱՐՁՐԱԳՈՒՅՆ
ՄԱՐՄԻՆՆԵՐԸ

ՀՈԴՎԱԾ 30. ԽՍՀՄ-ի պետական իշխանության բարձրագույն մարմինը ԽՍՀՄ-ի Գերագույն Խորհուրդն է:

ՀՈԴՎԱԾ 31. ԽՍՀՄ-ի Գերագույն Խորհուրդն իրականացնում է Սահմանադրության 14-րդ հոդվածով Խորհրդային Սոցիալիստական Հանրապետությունների Միությանը վերապահված բոլոր իրավունքները, ինչ նախով վոր նրանք համաձայն Սահմանադրության չեն մտնում ԽՍՀՄ-ի Գերագույն Խորհրդին հաշվետու՝ ԽՍՀՄ-ի մարմիններին—ԽՍՀՄ-ի Գերագույն Խորհրդի Նախագահ:

հուլիսյան, ԽՍՀՄ-ի Ժողովրդական Կոմիսարների Խորհրդի և ԽՍՀ Միության Ժողովրդական Կոմիսարիատների իրավասության մեջ:

ՀՈԴՎԱԾ 32. ԽՍՀՄ-ի որենսդրական իշխանությունն իրականացնում է բացառապես ԽՍՀՄ-ի Գերագույն Խորհուրդը:

ՀՈԴՎԱԾ 33. ԽՍՀՄ-ի Գերագույն Խորհուրդը բաղկացած է յերկու պալատից՝ Միության Խորհրդից և Ազգությունների խորհրդից:

ՀՈԴՎԱԾ 34. Միության Խորհուրդն ընտրում են ԽՍՀՄ-ի քաղաքացիներն ըստ ընտրական շրջանների՝ 300 հազար բնակիչից մի պատգամավորի նորմայով:

ՀՈԴՎԱԾ 35. Ազգությունների Խորհուրդն ընտրում են ԽՍՀՄ-ի քաղաքացիներն ըստ միութենական և ավտոնոմ հանրապետությունների, ավտոնոմ մարզերի ու ազգային ոկրուգների, հեռույալ նորմայով. 25-ական պատգամավոր յուրաքանչյուր միութենական հանրապետությունից, 11-ական պատգամավոր յուրաքանչյուր ավտոնոմ հանրապետությունից, 5-ական պատգամավոր յուրաքանչյուր ազգային ոկրուգից:

ՀՈԴՎԱԾ 36. ԽՍՀՄ-ի Գերագույն Խորհուրդն ընտրվում է չորս տարի ժամանակով:

ՀՈԴՎԱԾ 37. ԽՍՀՄ-ի Գերագույն Խորհրդի յերկու պալատն ել՝ Միության Խորհուրդը և Ազգությունների Խորհուրդը, իրավասավասար են:

ՀՈԴՎԱԾ 38. Միության Խորհրդին և Ազգությունների Խորհրդին հավասար չափով պատկանում է որենսդրական նախաձեռնություն:

ՀՈԴՎԱԾ 39. Որեւիքը հաստատված է համարվում, յեթե նա ընդունված է ԽՍՀՄ-ի Գերագույն Խորհրդի յերկու պալատների կողմից՝ յուրաքանչյուրի պարզ մեծամասնությամբ:

ՀՈԴՎԱԾ 40. ԽՍՀՄ-ի Գերագույն Խորհրդի ընդունած որեւիքները հրապարակվում են միութենական հանրապետությունների լեզուներով, ԽՍՀՄ-ի Գերագույն Խորհրդի Նախագահության նախագահի և քարտուղարի ստորագրությամբ:

ՀՈԴՎԱԾ 41. Միության Խորհրդի և Ազգությունների Խորհրդի նստաշրջաններն սկսվում և ավարտվում են միաժամանակ:

ՀՈԴՎԱԾ 42. Միության Խորհուրդն ընտրում է Միության Խորհրդի նախագահ և նրան յերկու տեղակալ:

ՀՈԴՎԱԾ 43. Ազգությունների Խորհուրդն ընտրում է Ազգությունների Խորհրդի նախագահ և նրան յերկու տեղակալ:

ՀՈԴՎԱԾ 44. Միության Խորհրդի և Ազգությունների Խորհրդի նախագահները ղեկավարում են համապատասխան պալատների նիստերը և անորինում են նրանց ներքին կարգը:

ՀՈԴՎԱԾ 45. ԽՍՀՄ-ի Գերագույն Խորհրդի յերկու պալատների միացյալ նիստերը հերթով վարում են Միության Խորհրդի և Ազգությունների Խորհրդի նախագահները:

ՀՈԴՎԱԾ 46. ԽՍՀՄ-ի Գերագույն Խորհրդի նստաշրջանները հրավիրում է ԽՍՀՄ-ի Գերագույն Խորհրդի Նախագահությունը տարեկան յերկու անգամ:

Վոչ-հերթական նստաշրջանները հրավիրում է ԽՍՀ Միության Գերագույն Խորհրդի Նախագահությունն իր հայեցողությամբ կամ միութենական հանրապետություններից մեկի պահանջով:

ՀՈԴՎԱԾ 47. Միության Խորհրդի և Ազգությունների Խորհրդի միջև տարաձայնություն ծագելու դեպքում, հարցը հանձնվում է լուծելու պարիաետային հիմունքներով կազմված համաձայնեցուցիչ հանձնաժողովին: Յեթե համաձայնեցուցիչ հանձնաժողովը համերաշխ վորոշման չի հանդում կամ յեթե նրա վորոշումը չի բավարարում պալատներից մեկին, հարցը յերկրորդ անգամ քննվում է պալատներում: Յերկու պալատների համերաշխ վորոշման բացակայության դեպքում, ԽՍՀ Միության Գերագույն Խորհրդի Նախագահությունն արձակում է ԽՍՀՄ-ի Գերագույն Խորհուրդը և նշանակում է նոր ընտրություններ:

ՀՈԴՎԱԾ 48. ԽՍՀՄ-ի Գերագույն Խորհուրդը յերկու պալատների միացյալ նիստում ընտրում է ԽՍՀՄ-ի Գերագույն Խորհրդի Նախագահություն՝ բաղկացած ԽՍՀՄ-ի Գերագույն Խորհրդի Նախագահության նախագահից, նրա տասնեմեկ տեղակալներից, Նախագահության քարտուղարից և Նախագահության 24 անդամից:

ԽՍՀՄ-ի Գերագույն Խորհրդի Նախագահությունը հաշվետու յե ԽՍՀՄ-ի Գերագույն Խորհրդի առաջ իր ամբողջ գործունեության համար:

ՀՈԴՎԱԾ 49. ԽՍՀՄ-ի Գերագույն Խորհրդի Նախագահությունը՝ ա) հրավիրում է ԽՍՀՄ-ի Գերագույն Խորհրդի նստաշրջանները. բ) մեկնաբանում է ԽՍՀՄ-ի գործող որեւիքները, հրատարակում է հրամանագրեր:

գ) արձակում է ԽՍՀՄ-ի Գերագույն Խորհուրդը ԽՍՀՄ-ի Սահմանադրության 47-րդ հոդվածի հիման վրա և նշանակում է նոր ընտրություններ:

դ) կազմակերպում է համաժողովրդական հարցում (ռեֆերեն-դում) իր նախաձեռնությունները կամ միութենական հանրապետու-թյուններից մեկի պահանջով:

ե) վերացնում է ԽՍՀՄ-ի ժողովրդական Կոմիտեների Խորհրդի և միութենական հանրապետությունների ժողովրդական Կոմիտե-ների Խորհուրդների վորոշումներն ու կարգադրությունները՝ որենքին անհամապատասխան լինելու դեպքում:

զ) ԽՍՀՄ-ի Գերագույն Խորհրդի նստաշրջանների միջև ընկած ժամանակաշրջանում պաշտոնից ազատում և նշանակում է ԽՍՀՄ-ի առանձին ժողովրդական Կոմիտեներին՝ ԽՍՀՄ-ի ժողովրդական Կոմիտեների Խորհրդի նախագահի առաջադրմամբ, հետագայում ներկայացնելով ԽՍՀՄ-ի Գերագույն Խորհրդին ի հաստատու-թյուն:

ը) պարգևատրում է ԽՍՀՄ-ի շքանշաններով և տալիս է ԽՍՀՄ-ի պատվավոր կոչումներ:

թ) իրականացնում է ներման իրավունքը:

ձ) նշանակում և փոխում է ԽՍՀՄ-ի ղինված ուժերի բարձրա-գույն հրամանատարությունը:

ի) ԽՍՀՄ-ի Գերագույն Խորհրդի նստաշրջանների միջև ընկած ժամանակաշրջանում պատերազմի վիճակ է հայտարարում ԽՍՀՄ-ի վրա ռազմական հարձակում կատարվելու դեպքում, կամ այն դեպքում, յերբ անհրաժեշտ է կատարել ագրեսիայից փոխադար-ձաբար պաշտպանվելու միջազգային պայմանագրային պարտավո-րություններ:

լ) հայտարարում է ընդհանուր և մասնակի զորահավաք:

կ) ռադիոֆիկացիայի յե յենթարկում միջազգային պայմանա-գրերը:

ծ) նշանակում է ԽՍՀՄ-ի լիազոր ներկայացուցիչներ ոտաը-երկրյա պետություններում և հետ և կանչում նրանց:

կ) ընդունում է իրեն կից ակկրեդիտացիայի յենթարկված ոտարերկրյա պետությունների գիվանագիտական ներկայացուցիչ-ների հավատարմագրերն ու հետկանչման թղթերը:

ՀՈԳՎԱԾ 50. Միության Խորհուրդը և Ազգությունների Խոր-հուրդն ընտրում են մանդատային հանձնաժողովներ, վորոնք ստու-գում են յուրաքանչյուր պալատի պատգամավորների լիազորու-թյունները:

Մանգատային հանձնաժողովի առաջադրմամբ պալատները վորո-շում են կամ ընդունել առանձին պատգամավորների լիազորու-թյունները, կամ բեկանել նրանց ընտրությունները:

ՀՈԳՎԱԾ 51. ԽՍՀՄ-ի Գերագույն Խորհուրդը, յերբ անհրա-ժեշտ գտնի, նշանակում է քննիչ ու վերստուգիչ հանձնաժողովներ ամեն մի հարցի վերաբերյալ:

Բոլոր հիմնարկներն ու պաշտոնատար անձերը պարտավոր են կատարել այդ հանձնաժողովների պահանջները և նրանց ներկա-յացնել անհրաժեշտ նյութերն ու փաստաթղթերը:

ՀՈԳՎԱԾ 52. ԽՍՀՄ-ի Գերագույն Խորհրդի պատգամավորը չի կարող դատական պատասխանատվության կանչվել կամ ձեր-բակալվել առանց ԽՍՀՄ-ի Գերագույն Խորհրդի համաձայնու-թյան, իսկ այն ժամանակաշրջանում, յերբ ԽՍՀՄ-ի Գերագույն Խորհրդի նստաշրջաններ չկան, — առանց ԽՍՀՄ-ի Գերագույն Խոր-հրդի նախագահու-թյան համաձայնություն:

ՀՈԳՎԱԾ 53. ԽՍՀՄ-ի Գերագույն Խորհրդի լիազորությունները լրանալուց հետո կամ ժամկետից առաջ նրա արձակվելու դեպքում, ԽՍՀՄ-ի Գերագույն Խորհրդի նախագահությունը պահպանում է իր լիազորությունները մինչև ԽՍՀՄ-ի նորընտիր Գերագույն Խորհրդի կողմից ԽՍՀՄ-ի Գերագույն Խորհրդի նոր նախագահու-թյուն կազմվելը:

ՀՈԳՎԱԾ 54. ԽՍՀՄ-ի Գերագույն Խորհրդի լիազորությունները լրանալուց հետո կամ ժամկետից առաջ նրա արձակվելու դեպ-քում, ԽՍՀՄ-ի Գերագույն Խորհրդի նախագահությունը նշանա-քում է նոր ընտրություններ, ԽՍՀՄ-ի Գերագույն Խորհրդի լիա-զորությունները լրանալուց կամ նրա արձակվելու որից վոչ ուշ քան յերկու ամսվա ընթացքում:

ՀՈԳՎԱԾ 55. ԽՍՀՄ-ի նորընտիր Գերագույն Խորհուրդը հրա-վիրվում է ԽՍՀՄ-ի նախկին կազմի Գերագույն Խորհրդի նախա-գահության կողմից, ամենաուշը ընտրություններից մի ամիս հետո:

ՀՈԳՎԱԾ 56. ԽՍՀՄ-ի Գերագույն Խորհուրդը յերկու պալատ-ների միացյալ նիստում կազմում է ԽՍՀՄ-ի Կառավարություն — ԽՍՀՄ-ի ժողովրդական Կոմիտեների Խորհուրդ:

Գ Լ ՈՒ Խ IV

ՄԻՈՒԹԵՆԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ԲԱՐՁՐԱԳՈՒՅՆ ՄԱՐՄԻՆՆԵՐԸ

ՀՈԴՎԱԾ 57. Միութենական հանրապետության պետական իշխանության բարձրագույն մարմինը Միութենական հանրապետության Գերագույն Խորհուրդն է:

ՀՈԴՎԱԾ 58. Միութենական հանրապետության Գերագույն Խորհուրդն ընտրում է հանրապետության քաղաքացիները՝ չորս տարի ժամանակով:

Ներկայացուցչության նորմաները սահմանվում են միութենական հանրապետությունների Սահմանադրություններով:

ՀՈԴՎԱԾ 59. Միութենական հանրապետության Գերագույն Խորհուրդը հանրապետության միակ որենսդիր մարմինն է:

ՀՈԴՎԱԾ 60. Միութենական հանրապետության Գերագույն Խորհուրդը՝

ա) ընդունում է հանրապետության Սահմանադրությունը և փոփոխություններ է մտցնում նրա մեջ՝ ԽՍՀՄ-ի Սահմանադրության 16-րդ հոդվածին համապատասխան:

բ) հաստատում է իր կազմի մեջ գտնվող ավտոնոմ հանրապետությունների Սահմանադրությունները և վորոշում է նրանց տերիտորիայի սահմանները:

գ) հաստատում է հանրապետության ժողովրդատնտեսական պլանը և բյուջեն:

դ) ոգտվում է Միութենական հանրապետության դատական մարմինների կողմից դատապարտված քաղաքացիների ամիստիայի և ներման իրավունքից:

ՀՈԴՎԱԾ 61. Միութենական հանրապետության Գերագույն Խորհուրդն ընտրում է Միութենական հանրապետության Գերագույն Խորհրդի Նախագահություն հետևյալ կազմով. Միութենա-

կան հանրապետության Գերագույն Խորհրդի Նախագահության նախագահ, նրա տեղակալներ, Նախագահության քարտուղար և Միութենական հանրապետության Գերագույն Խորհրդի Նախագահության անդամներ:

Միութենական հանրապետության Գերագույն Խորհրդի Նախագահության լիազորությունները վորոշվում են Միութենական հանրապետության Սահմանադրությամբ:

ՀՈԴՎԱԾ 62. Նխտերը վարելու համար Միութենական հանրապետության Գերագույն Խորհուրդն ընտրում է իր նախագահին և նրա տեղակալներին:

ՀՈԴՎԱԾ 63. Միութենական հանրապետության Գերագույն Խորհուրդը կազմում է Միութենական հանրապետության Կառավարություն — Միութենական հանրապետության ժողովրդական Կոմիսարների Խորհուրդ:

Գ Լ ՈՒ Խ V

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՍՈՑԻԱԼԻՍՏԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՄԻՈՒԹՅԱՆ ՊԵՏԱԿԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՄԱՆ ՄԱՐՄԻՆՆԵՐԸ

ՀՈԴՎԱԾ 64. Խորհրդային Սոցիալիստական Հանրապետությունների Միության պետական իշխանության բարձրագույն գործադիր ու կարգադրիչ մարմինը ԽՍՀՄ-ի Ժողովրդական Կոմիսարների Խորհուրդն է:

ՀՈԴՎԱԾ 65. ԽՍՀՄ-ի Ժողովրդական Կոմիսարների Խորհուրդը պատասխանատու չէ ԽՍՀՄ-ի Գերագույն Խորհրդի առաջ և հաշվետու չէ նրան, իսկ Գերագույն Խորհրդի նստաշրջանների միջև ընկած ժամանակաշրջանում ԽՍՀՄ-ի Գերագույն Խորհրդի Նախագահության առաջ, վորին հաշվետու չէ:

ՀՈԴՎԱԾ 66. ԽՍՀՄ-ի Ժողովրդական Կոմիսարների Խորհուրդը գործող որենքների հիման վրա և ի կատարումն այդ որենքների՝ հրատարակում է վորոշումներ ու կարգադրություններ և ստուգում է նրանց կատարումը:

ՀՈԴՎԱԾ 67. ԽՍՀՄ-ի ժողովրդական Կոմիսարների Խորհրդի վորոշումները ու կարգադրությունները կատարումը պարտադիր է ԽՍՀՄ-ի ամբողջ տերիտորիայում:

ՀՈԴՎԱԾ 68. ԽՍՀՄ-ի ժողովրդական Կոմիսարների Խորհուրդը՝ ա) միավորում և ուղղություն է տալիս ԽՍՀՄ-ի ընդհանուր-միութենական ու միութենական-հանրապետական ժողովրդական Կոմիսարիատների և իր գերատեսչությանը յենթակա տնտեսական ու կուլտուրական այլ հիմնարկների աշխատանքին:

բ) միջոցներ է ձեռք առնում ժողովրդատնտեսական պլանը, պետական բյուջեն իրականացնելու և վարկային-դրամական սխեման ամրացնելու համար:

գ) միջոցներ է ձեռք առնում հասարակական կարգն ապահովելու, պետության շահերը պաշտպանելու և քաղաքացիների իրավունքները պահպանելու համար:

դ) իրականացնում է ընդհանուր ղեկավարություն ունեցող պետությունների հետ ունեցած հարաբերությունների ասպարեզում:

ե) սահմանում է իսկական ղինվորական ծառայության կոչվելու յենթակա քաղաքացիների յուրաքանչյուր տարվա կոնտինգենտները, ղեկավարում է յերկրի ղինված ուժերի ընդհանուր շինարարությունը:

զ) անհրաժեշտության դեպքում կազմում է ԽՍՀ Միության ժողովրդական Կոմիսարների Խորհրդին կից տնտեսական, կուլտուրական ու պաշտպանության շինարարության գործերի հատուկ Կոմիտեներ և Գլխավոր Վարչություններ:

ՀՈԴՎԱԾ 69. ԽՍՀՄ-ի ժողովրդական Կոմիսարների Խորհուրդն իրավունք ունի կառավարման ու տնտեսության՝ ԽՍՀՄ-ի իրավասությունը վերապահված ճյուղերում կասեցնել Միութենական հանրապետությունների ժողովրդական Կոմիսարների Խորհուրդների վորոշումներն ու կարգադրությունները և վերացնել ԽՍՀՄ-ի ժողովրդական Կոմիսարների հրամաններն ու հրահանգները:

ՀՈԴՎԱԾ 70. ԽՍՀՄ-ի ժողովրդական Կոմիսարների Խորհուրդը կազմվում է ԽՍՀՄ-ի Գերագույն Խորհրդի կողմից հետևյալ կազմով:

ԽՍՀՄ-ի ժողովրդական Կոմիսարների Խորհրդի նախագահ:

ԽՍՀՄ-ի ժողովրդական Կոմիսարների Խորհրդի նախագահի տեղակալներ:

ԽՍՀՄ-ի Պետական պլանային հանձնաժողովի նախագահ:

Խորհրդային վերահսկողության հանձնաժողովի նախագահ:

ԽՍՀՄ-ի ժողովրդական Կոմիսարներ:

Մթերութների կոմիտեյի նախագահ:

Արվեստների գործերի կոմիտեյի նախագահ:

Բարձրագույն դպրոցի գործերի կոմիտեյի նախագահ:

ՀՈԴՎԱԾ 71. ԽՍՀՄ-ի Կառավարությունը կամ ԽՍՀՄ-ի ժողովրդական Կոմիսարը, վորոնց ուղղված է ԽՍՀՄ-ի Գերագույն Խորհրդի պատգամավորի հարցապնդումը, պարտավոր են ամենաուշը յերեք որվա ընթացքում գրավոր կամ բանավոր պատասխան տալ համապատասխան պալատում:

ՀՈԴՎԱԾ 72. ԽՍՀՄ-ի ժողովրդական Կոմիսարները ղեկավարում են պետական կառավարման այն ճյուղերը, վորոնք մտնում են ԽՍՀՄ-ի իրավասության մեջ:

ՀՈԴՎԱԾ 73. ԽՍՀՄ-ի ժողովրդական Կոմիսարները համապատասխան ժողովրդական Կոմիսարիատների իրավասության սահմաններում հրատարակում են հրամաններ ու հրահանգներ՝ գործող որենքների, ինչպես նաև ԽՍՀՄ-ի ժողովրդական Կոմիսարների Խորհրդի վորոշումների ու կարգադրությունների հիման վրա և ի կատարումն այդ որենքների, վորոշումների ու կարգադրությունների, և ստուգում են նրանց կատարումը:

ՀՈԴՎԱԾ 74. ԽՍՀՄ-ի ժողովրդական Կոմիսարիատները լինում են կամ ընդհանուր-միութենական, կամ միութենական-հանրապետական:

ՀՈԴՎԱԾ 75. Ընդհանուր-միութենական ժողովրդական Կոմիսարիատները պետական կառավարման իրենց հանձնարարված ճյուղը ԽՍՀՄ-ի ամբողջ տերիտորիայում ղեկավարում են կա՛մ անմիջականորեն, կա՛մ իրենց կողմից նշանակված մարմինների միջոցով:

ՀՈԴՎԱԾ 76. Միութենական-հանրապետական ժողովրդական Կոմիսարիատները պետական կառավարման իրենց հանձնարարված ճյուղը ղեկավարում են, վորպես կանոն, միութենական հանրապետությունների նույնանուն ժողովրդական Կոմիսարիատների միջոցով և անմիջականորեն կառավարում են միայն վորոշ սահմանափակ թվով ձեռնարկություններ ԽՍՀՄ-ի Գերագույն Խորհրդի Նախագահության կողմից հաստատվող ցուցակով:

ՀՈԴՎԱԾ 77. Ընդհանուր-միութենական ժողովրդական Կոմիսարիատների թվին են պատկանում հետևյալ ժողովրդական Կոմիսարիատները:

28692-60



Պաշտպանության.
Արտաքին գործերի.
Արտաքին առևտրի.
Հաղորդակցության ճանապարհների.
Կապի.

Ջրային տրանսպորտի.
Ծանր արդյունաբերության.

Պաշտպանության արդյունաբերության:

ՀՈԴՎԱԾ 78. Միութենական-հանրապետական ժողովրդական Կոմիսարիատների թվին են պատկանում հետևյալ ժողովրդական Կոմիսարիատները.

Մանգի արդյունաբերության.

Թեթև արդյունաբերության.

Անտառային արդյունաբերության.

Հողագործության.

Հացահատիկային ու անասնաբուծական խորհրդակցությունների.

Ֆինանսների.

Ներքին առևտրի.

Ներքին գործերի.

Արդարադատության.

Առողջապահության:

Գ Լ ՈՒ Խ VI

ՄԻՈՒԹԵՆԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՊԵՏԱԿԱՆ
ԿԱՌԱՎԱՐՄԱՆ ՄԱՐՄԻՆՆԵՐԸ

ՀՈԴՎԱԾ 79. Միութենական հանրապետության պետական իշխանության բարձրագույն գործադիր և կարգադրիչ մարմինը Միութենական հանրապետության ժողովրդական Կոմիսարների խորհուրդն է:

ՀՈԴՎԱԾ 80. Միութենական հանրապետության ժողովրդական Կոմիսարների խորհուրդը պատասխանատու չէ Միութենական հանրապետության Գերագույն խորհրդի առաջ և հաշվետու չէ նրան, իսկ Միութենական հանրապետության Գերագույն խորհրդի նրա-տաշըջանների միջև ընկած ժամանակաշրջանում—Միութենական հանրապետության Գերագույն խորհրդի Նախագահության առաջ, Վորին հաշվետու չէ:

ՀՈԴՎԱԾ 81. Միութենական հանրապետության ժողովրդական Կոմիսարների խորհուրդը հրատարակում է վորոշումներ ու կարգադրություններ՝ խՆՄ-ի ու Միութենական հանրապետության ժողովրդական Կոմիսարների խորհրդի վորոշումների ու կարգադրությունների հիման վրա և ի կատարումն այդ որոշումների, վորոշումների ու կարգադրությունների, և ստուգում է նրանց կատարումը:

ՀՈԴՎԱԾ 82. Միութենական հանրապետության ժողովրդական Կոմիսարների խորհուրդն իրավունք ունի կասեցնելու ավտոմոմ հանրապետությունների ժողովրդական Կոմիսարների խորհուրդների վորոշումներն ու կարգադրությունները և վերացնելու յերկրամասերի, մարզերի ու ավտոմոմ մարզերի աշխատավորների պատգամավորների խորհուրդներին գործադիր կոմիտեների վորոշումներն ու կարգադրությունները:

ՀՈԴՎԱԾ 83. Միութենական հանրապետության ժողովրդական Կոմիսարների խորհուրդը կազմվում է Միութենական հանրապետության Գերագույն խորհրդի կողմից հետևյալ կազմով.

Միութենական հանրապետության ժողովրդական Կոմիսարների խորհրդի նախագահ.

Նախագահի տեղակալներ.

Պետական պլանային հանձնաժողովի նախագահ.

Ժողովրդական կոմիսարներ՝

Մանգի արդյունաբերության.

Թեթև արդյունաբերության.

Անտառային արդյունաբերության.

Հողագործության.

Հացահատիկային ու անասնաբուծական խորհրդակցությունների.

Ֆինանսների.

Ներքին առևտրի.

Ներքին գործերի.

Արդարադատության.

Առողջապահության.

Լուսավորության.

Տեղական արդյունաբերության.

Կոմունալ տնտեսության.

Սոցիալական ապահովության.

Մթերումների Կոմիտեյի լիազոր.

Արվեստների գործերի վարչության պետ.

Ընդհանուր-միութենական ժողովրդական Կոմիսարիատների լիազորներ:

ՀՈԴՎԱԾ 84. Միութենական հանրապետության ժողովրդական Կոմիսարները ղեկավարում են պետական կառավարման այն ճյուղերը, վորոնք վերաբերում են Միութենական հանրապետության իրավասությանը:

ՀՈԴՎԱԾ 85. Միութենական հանրապետության ժողովրդական Կոմիսարները համապատասխան ժողովրդական Կոմիսարիատների իրավասության սահմաններում հրատարակում են հրամաններ ու հրահանգներ՝ ԽՍՀՄ-ի և Միութենական հանրապետության որոշո՞ւմների, ԽՍՀՄ-ի և Միութենական հանրապետության ժողովրդական Կոմիսարների խորհրդի վորոշումների ու կարգադրությունների, ԽՍՀՄ-ի միութենական-հանրապետական ժողովրդական Կոմիսարիատների հրամանների ու հրահանգների հիման վրա և ի կատարումն դրանց:

ՀՈԴՎԱԾ 86. Միութենական հանրապետության ժողովրդական Կոմիսարիատները լինում են միութենական-հանրապետական կամ հանրապետական:

ՀՈԴՎԱԾ 87. Միութենական-հանրապետական ժողովրդական Կոմիսարիատները ղեկավարում են պետական կառավարման իրենց հանձնարարված ճյուղը, յենթարկվելով ինչպես Միութենական հանրապետության ժողովրդական Կոմիսարների խորհրդին, այնպես եւ ԽՍՀՄ-ի համապատասխան միութենական-հանրապետական ժողովրդական Կոմիսարիատին:

ՀՈԴՎԱԾ 88. Հանրապետական ժողովրդական Կոմիսարիատները ղեկավարում են պետական կառավարման իրենց հանձնարարված ճյուղը, յենթարկվելով անմիջականորեն Միութենական հանրապետության ժողովրդական Կոմիսարների խորհրդին:

Գ Լ ՈՒ Խ VII

ԱՎՏՈՆՈՄ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՍՈՑԻԱԼԻՍՏԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ԲԱՐՁՐԱԳՈՒՅՆ ՄԱՐՄԻՆՆԵՐԸ

ՀՈԴՎԱԾ 89. Ավտոնոմ հանրապետության պետական իշխանության բարձրագույն մարմինը ԱԽՍՀ Գերագույն խորհուրդն է:

ՀՈԴՎԱԾ 90. Ավտոնոմ հանրապետության Գերագույն խորհուրդն ընտրում են հանրապետության քաղաքացիները չորս տարի ժամանակով, ներկայացուցչության այն նորմաներով, վոր սահմանվում են Ավտոնոմ հանրապետության Սահմանադրությամբ:

ՀՈԴՎԱԾ 91. Ավտոնոմ հանրապետության Գերագույն խորհուրդն ԱԽՍՀ միակ որոշողի մարմինն է:

ՀՈԴՎԱԾ 92. Յուրաքանչյուր Ավտոնոմ հանրապետություն ունի իր Սահմանադրությունը, վորը հաշվի չե առնում Ավտոնոմ հանրապետության առանձնատկությունները և կառուցված է Միութենական հանրապետության Սահմանադրությանը լիովին համապատասխան:

ՀՈԴՎԱԾ 93. Ավտոնոմ հանրապետության Գերագույն խորհուրդն ընտրում է Ավտոնոմ հանրապետության Գերագույն խորհրդի նախագահությունը և կազմում է Ավտոնոմ հանրապետության ժողովրդական Կոմիսարների խորհուրդ՝ համաձայն իր Սահմանադրության:

Գ Լ ՈՒ Խ VIII

ՊԵՏԱԿԱՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՏԵՂԱԿԱՆ ՄԱՐՄԻՆՆԵՐԸ

ՀՈԴՎԱԾ 94. Յերկրամասերում, մարզերում, ավտոնոմ մարզերում, ոկրուզներում, շրջաններում, քաղաքներում, գյուղերում (ստանիցաներում, գյուղականներում, խուտորներում, զշլադներում, աուլներում) պետական իշխանություն մարմիններն աշխատավորների պատգամավորների խորհուրդներն են:

ՀՈԴՎԱԾ 95. Աշխատավորների պատգամավորների յերկրամասային, մարզային, ավտոնոմ մարզերի, ոկրուզային, շրջանային, քաղաքային, գյուղական (ստանիցաների, գյուղականների, խուտորների, զշլադների, աուլների) խորհուրդներն ընտրում են համապատասխան յերկրամասի, մարզի, ավտոնոմ մարզի, ոկրուզի, շրջանի, քաղաքի, գյուղի աշխատավորները յերկու տարի ժամանակով:

ՀՈԴՎԱԾ 96. Աշխատավորների պատգամավորների խորհուրդներում ներկայացուցչության նորմաները վորոշվում են միութենական հանրապետությունների Սահմանադրություններով:

ՀՈԴՎԱԾ 97. Աշխատավորների պատգամավորների խորհուրդները ղեկավարում են կառավարման իրենց յենթակա մարմինների գործունեությունը, ապահովում են պետական կարգի պահպանումը, որենքների կատարումը և քաղաքացիների իրավունքների պահպանումը, ղեկավարում են տեղական տնտեսական ու կուլտուրական շինարարությունը, սահմանում են տեղական բյուջեն:

ՀՈԴՎԱԾ 98. Աշխատավորների պատգամավորների խորհուրդները վորոշումներ են ընդունում և կարգադրություններ են անում խՍՀՄ-ի և Միութենական հանրապետության որենքներով իրենց տրված իրավունքների սահմաններում:

ՀՈԴՎԱԾ 99. Աշխատավորների պատգամավորների յերկրամասային, մարզային, ավտոնոմ մարզերի, ոկրուզային, շրջանային, քաղաքային ու գյուղական խորհուրդների գործադիր ու կարգա-

դրիչ մարմիններն են նրանց կողմից ընտրված գործադիր կոմիտեները՝ կազմված նախագահից, նրա տեղակալներից, քարտուղարից ու անդամներից:

ՀՈԴՎԱԾ 100. Փոքր բնակավայրերում աշխատավորների պատգամավորների գյուղական խորհուրդների գործադիր ու կարգադրիչ մարմինը, միութենական հանրապետությունների Սահմանադրություններին համապատասխան, նրանց կողմից ընտրվող նախագահը, տեղակալը և քարտուղարն են:

ՀՈԴՎԱԾ 101. Աշխատավորների պատգամավորների խորհուրդների գործադիր մարմիններն անմիջականորեն հաշվետու յեն ինչպես աշխատավորների պատգամավորների այն խորհրդի առաջվորն ընտրել և նրանց, այնպես ել աշխատավորների պատգամավորների վերադաս խորհրդի գործադիր մարմնի առաջ:

Գ Լ ՈՒ Խ IX

ԳԱՏԱՐԱՆ ՅԵՎ ԳԱՏԱԽԱՉՈՒԹՅՈՒՆ

ՀՈԴՎԱԾ 102. Արդարագատությունը խՍՀՄ-ում իրականացվում է խՍՀՄ-ի Գերագույն Դատարանի, միութենական հանրապետությունների Գերագույն Դատարանների, յերկրամասային ու մարզային դատարանների, ավտոնոմ հանրապետությունների ու ավտոնոմ մարզերի դատարանների, ոկրուզային դատարանների, խՍՀՄ-ի Գերագույն խորհրդի վորոշմամբ ստեղծվող՝ խՍՀՄ-ի հատուկ դատարանների և ժողովրդական դատարանների միջոցով:

ՀՈԴՎԱԾ 103. Գործերի քննարկումը բոլոր դատարաններում կատարվում է ժողովրդական ատենակալների մասնակցությամբ, բացի որենքով հատկապես նախատեսված դեպքերից:

ՀՈԴՎԱԾ 104. խՍՀՄ-ի Գերագույն Դատարանը բարձրագույն դատական մարմինն է հանդիսանում: խՍՀՄ-ի Գերագույն Դատարանի վրա զրվում է խՍՀ Միության և միութենական հանրապետությունների բոլոր դատական մարմինների դատական գործունեության հսկողությունը:

ՀՈԴՎԱԾ 105. ԽՍՀՄ-ի Գերագույն Դատարանը և ԽՍՀՄ-ի հատուկ դատարաններն ընտրվում են ԽՍՀՄ-ի Գերագույն Խորհրդի կողմից հինգ տարի ժամանակով:

ՀՈԴՎԱԾ 106. Միութենական հանրապետությունների Գերագույն Դատարաններն ընտրվում են միութենական հանրապետությունների Գերագույն Խորհուրդների կողմից հինգ տարի ժամանակով:

ՀՈԴՎԱԾ 107. Ավտոնոմ հանրապետությունների Գերագույն Դատարաններն ընտրվում են ավտոնոմ հանրապետությունների Գերագույն Խորհուրդների կողմից հինգ տարի ժամանակով:

ՀՈԴՎԱԾ 108. Յերկրամասային ու մարզային դատարանները, ավտոնոմ մարզերի դատարանները, ոկրուգային դատարաններն ընտրվում են աշխատավորների պատգամավորների յերկրամասային, մարզային կամ ոկրուգային Խորհուրդների կողմից կամ ավտոնոմ մարզերի աշխատավորների պատգամավորների Խորհուրդների կողմից հինգ տարի ժամանակով:

ՀՈԴՎԱԾ 109. Ժողովրդական դատարաններն ընտրվում են շըըջանի քաղաքացիները՝ ընդհանուր, ուղղակի և հավասար ընտրական իրավունքի հիման վրա գաղտնի քվեարկությամբ—յերեք տարի ժամանակով:

ՀՈԴՎԱԾ 110. Դատավարությունը կատարվում է միութենական կամ ավտոնոմ հանրապետության Ֆկամ ավտոնոմ մարզի լեզվով, այդ լեզվին չտիրապետող անձերի համար ապահովելով լրակատար ծանոթացումը գործի նյութերին թարգմանի միջոցով, ինչպես նաև դատարանում մայրենի լեզվով հանգես գալու իրավունքը:

ՀՈԴՎԱԾ 111. Գործերի քննությունը ԽՍՀՄ-ի բոլոր դատարաններում, վորչափով որենքը բացառություններ չի նախատեսում, կատարվում է դռնբաց, ապահովելով մեղադրյալի պաշտպանության իրավունքը:

ՀՈԴՎԱԾ 112. Դատավորներն անկախ են և միայն որենքին են յենթարկվում:

ՀՈԴՎԱԾ 113. Բոլոր ժողովրդական Կոմիսարիատների և նրանց գերատեսչությունը յենթակա հիմնարկների, ինչպես առանձին պաշտոնատար անձերի, նույնպես և ԽՍՀՄ-ի քաղաքացիների կողմից որենքները ճշգրիտ կերպով կատարելու բարձրագույն հակողությունը գրվում է ԽՍՀՄ-ի Դատախաղի վրա:

ՀՈԴՎԱԾ 114. ԽՍՀՄ-ի Դատախաղը նշանակվում է ԽՍՀՄ-ի Գերագույն Խորհրդի կողմից յոթ տարի ժամանակով:

ՀՈԴՎԱԾ 115. Հանրապետական, յերկրամասային, մարզային դատախաղները, ինչպես նաև ավտոնոմ հանրապետությունների ու ավտոնոմ մարզերի դատախաղները, նշանակվում են ԽՍՀՄ-ի Դատախաղի կողմից հինգ տարի ժամանակով:

ՀՈԴՎԱԾ 116. Ոկրուգային, շըջանային և քաղաքային դատախաղները նշանակվում են միութենական հանրապետությունների դատախաղների կողմից՝ ԽՍՀ Միության Դատախաղի հաստատմամբ, հինգ տարի ժամանակով:

ՀՈԴՎԱԾ 117. Դատախաղության մարմիններն իրենց ֆունկցիաներն իրականացնում են անկախ տեղական վորեե մարմնից, յենթարկվելով միայն ԽՍՀՄ-ի Դատախաղին:

Գ Լ Ո Ւ Խ X

ՔԱՂԱՔԱՑԻՆԵՐԻ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐՆ ՈՒ ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

ՀՈԴՎԱԾ 118. ԽՍՀՄ-ի քաղաքացիներն ունեն աշխատանքի իրավունք, այսինքն՝ ապահովված աշխատանք ստանալու իրավունք, նրանց աշխատանքը վարձատրելով նրա քանակի ու վորակի համապատասխան:

Աշխատանքի իրավունքն ապահովվում է ժողովրդական տնտեսության սոցիալիստական կազմակերպմամբ, խորհրդային հասարակության արտադրողական ուժերի անշեղ աճմամբ, տրնտեսական ճգնաժամերի հնարավորության վերացմամբ և գործազրկության լիկվիդացիայով:

ՀՈԴՎԱԾ 119. ԽՍՀՄ-ի քաղաքացիներն ունեն հանգստի իրավունք:

Հանգստի իրավունքն ապահովվում է բանվորների ճնշող մեծամասնության համար աշխատանքային որը կրճատելով-հասցնելով 7 ժամի, բանվորների ու ծառայողների համար սահմանելով տարեկան արձակուրդ, վորի ընթացքում պահպանվում է նրանց աշխա-

տավարձը, աշխատավորներին սպասարկելու համար սանատորիաների, հանգստյան տների, ակումբների լայն ցանց տրամադրելով:

ՀՈԴՎԱԾ 120. ԽՍՀՄ-ի քաղաքացիները նյութական ապահովության իրավունք ունեն ծերություն, ինչպես նաև հիվանդության և աշխատունակությունը կորցնելու դեպքում:

Այդ իրավունքն ապահովվում է բանվորների ու ծառայողների համար պետության հաշվին կատարվող սոցիալական ապահովագրության լայն ծավալմամբ, աշխատավորներին ձրի բժշկական ոգնություն ցույց տալով, աշխատավորներին ոգտագործման համար կուրորտների լայն ցանց տրամադրելով:

ՀՈԴՎԱԾ 121. ԽՍՀՄ-ի քաղաքացիներն ունեն կրթության իրավունք:

Այդ իրավունքն ապահովվում է ընդհանուր-պարտադիր տարրական կրթությամբ, ձրի կրթությամբ՝ ներառյալ բարձրագույն կրթությունը, բարձրագույն դպրոցում սովորողների ճնշող մեծամասնությունը տրվող պետական թոշակների սխտեմով, դպրոցներում մայրենի լեզվով ուսուցանելով, գործարաններում, խորհրդնտեսություններում, մեքենատրակտորային կայաններում ու կոտնտեսություններում աշխատավորների համար ձրի արտագրական, տեխնիկական ու ագրոնոմիական ուսուցում կազմակերպելով:

ՀՈԴՎԱԾ 122. Կնոջը ԽՍՀՄ-ում տղամարդուն հավասար իրավունքներ են տրվում տնտեսական, պետական, կուլտուրական ու հասարակական-քաղաքական կյանքի բոլոր բնագավառներում:

Կանանց այդ իրավունքների իրականացման հնարավորությունն ապահովվում է կնոջը տղամարդուն հավասար իրավունք տալով աշխատանքի, աշխատանքի վարձատրության, հանգստի, սոցիալական ապահովագրության ու կրթության ասպարեղում, մոր ու մանկան շահերի պետական պահպանությամբ, կնոջը հղիության ժամանակ արձակուրդ տալով՝ պահպանելով աշխատավարձը, ծննդատների, մանկամսուրների ու մանկապարտեզների լայն ցանցով:

ՀՈԴՎԱԾ 123. ԽՍՀՄ-ի քաղաքացիների իրավահավասարությունը տնտեսական, պետական, կուլտուրական ու հասարակական-քաղաքական կյանքի բոլոր բնագավառներում, անկախ նրանց ագգությունից ու ռասայից, հանդիսանում է անխախտ որենք:

Իրավունքների վորենից ուղղակի կամ անուղղակի սահմանափակումը, կամ ընդհակառակը, ռասայական ու ագգային պատկանելությունից յենելով՝ քաղաքացիների համար ուղղակի կամ ան-

ուղղակի առավելություններ սահմանելը, ինչպես նաև ռասայական ու ագգային բացառիկության կամ առելություն ու արհամարհանքի ամեն տեսակ քարող—պատմում են որենքով:

ՀՈԴՎԱԾ 124. Քաղաքացիների համար խղճի ագատություն ապահովելու նպատակով, յեկեղեցին ԽՍՀ Միության մեջ բաժանված է պետությունից և դպրոցը՝ յեկեղեցուց: Կրոնական պաշտամունքների կատարման ագատությունը և հակակրոնական պրոպագանդայի ագատությունը ճանաչվում է բոլոր քաղաքացիների համար:

ՀՈԴՎԱԾ 125. Աշխատավորների շահերին համապատասխան և սոցիալիստական կարգերն ամրացնելու նպատակով, ԽՍՀՄ-ի քաղաքացիների համար որենքով ապահովվում է.

- ա) խոսքի ագատություն,
- բ) մամուլի ագատություն,
- գ) ժողովների ու միտինգների ագատություն,
- դ) փողոցային յերթերի ու ցույցերի ագատություն:

Քաղաքացիների այդ իրավունքներն ապահովվում են՝ աշխատավորներին և նրանց կազմակերպություններին տրամադրելով տպարաններ, թղթի պաշարներ, հասարակական շենքեր, փողոցներ, կապի միջոցներ և աշխատավորների այդ իրավունքներն իրականացնելու համար անհրաժեշտ այլ նյութական պայմաններ:

ՀՈԴՎԱԾ 126. Աշխատավորների շահերին համապատասխան և ժողովրդական մասսաների կազմակերպական ինքնագործունելությունն ու քաղաքական ակտիվությունը զարգացնելու նպատակով ապահովվում է ԽՍՀՄ-ի քաղաքացիների իրավունքը՝ միավորվելու հասարակական կազմակերպությունների մեջ՝ արհեստակցական միություններ, կոոպերատիվ միավորումներ, յերիտասարդության կազմակերպություններ, սպորտային և պաշտպանողական կազմակերպություններ, կուլտուրական, տեխնիկական ու գիտական ընկերություններ, իսկ բանվոր դասակարգի շարքերից ու աշխատավորների մյուս խավերից ամենից ավելի ակտիվ ու գիտակից քաղաքացիները համախմբվում են Համամիութենական կոմունիստական (բոլշևիկների) կուսակցության մեջ, վորն աշխատավորների առաջավոր ջոկատն է՝ սոցիալիստական հասարակարգն ամրացնելու ու զարգացնելու համար նրանց մղած պաշարում և աշխատավորների բոլոր, ինչպես հասարակական, այնպես և պետական կազմակերպությունների գեկավար կորիզն են ներկայացնում:

ՀՈԴՎԱԾ 127. ԽՍՀՄ-ի քաղաքացիներին համար ապահովվում է անձի անձեռնմխելիություն: Վոչ վոք չի կարող ձերբակալվել այլ կերպ, քան դատարանի վորոշմամբ կամ դատախազի պահկցիայով:

ՀՈԴՎԱԾ 128. Քաղաքացիների բնակարանի անձեռնմխելիությունն ու նամակադրությունը գաղտնիությունը պահպանվում են որենքով:

ՀՈԴՎԱԾ 129. ԽՍՀՄ-ն ապաստանի իրավունք է վերապահում ոտարերկրյա քաղաքացիներին, վորոնք հետապնդվում են աշխատավորների շահերը պաշտպանելու, կամ գիտական գործունեություն, կամ ազգային-ազատագրական պայքարի համար:

ՀՈԴՎԱԾ 130. ԽՍՀՄ-ի յուրաքանչյուր քաղաքացի պարտավոր է պահպանել Խորհրդային Սոցիալիստական Հանրապետությունների Միության Սահմանադրությունը, կատարել որենքները, աշխատանքի կարգապահություն պահպանել, ազնվորեն վերաբերվել ղեպի հասարակական պարտքը, հարգել սոցիալիստական համակեցության կանոնները:

ՀՈԴՎԱԾ 131. ԽՍՀՄ-ի յուրաքանչյուր քաղաքացի պարտավոր է պահպանել ու ամրացնել հանրային, սոցիալիստական սեփականությունը, վորպես խորհրդային կարգերի սրբազան ու անձեռնմխելի հիմք, վորպես հայրենիքի հարստության ու հզորության աղբյուր, վորպես բոլոր աշխատավորների ունեվոր ու կուլտուրական կյանքի աղբյուր:

Հանրային, սոցիալիստական սեփականության դեմ վոտնձգությունն անող անձերը ժողովրդի թշնամիներ են:

ՀՈԴՎԱԾ 132. Ընդհանուր գինվորական պարտականությունն որենք է հանդիսանում:

Զինվորական ծառայությունը Բանվորա-Գյուղացիական Կարմիր Բանակում ԽՍՀՄ-ի քաղաքացիների պատվավոր պարտականությունն է:

ՀՈԴՎԱԾ 133. Հայրենիքի պաշտպանությունը ԽՍՀՄ-ի յուրաքանչյուր քաղաքացու սրբազան պարտքն է: Հայրենիքին դավաճանելը—յերդումը խախտելը, թշնամու կողմն անցնելը, պետության ռազմական հզորությանը ֆյաս հասցնելը, լրտեսությունը—պատժվում են որենքի ամբողջ խստությամբ, վորպես ամենածանր չարագործություն:

Գ Լ Ո Ւ Խ XI

ԸՆՏՐԱԿԱՆ ՍԻՍՏԵՄԸ

ՀՈԴՎԱԾ 134. Աշխատավորների պատգամավորների բոլոր Խորհուրդներին—ԽՍՀՄ-ի Գերագույն Խորհրդին, միութենական հանրապետությունների Գերագույն Խորհուրդներին, աշխատավորների պատգամավորների յերկրամասային ու մարզային Խորհուրդներին, ավտոնոմ հանրապետությունների Գերագույն Խորհուրդներին, ավտոնոմ մարզերի աշխատավորների պատգամավորների Խորհուրդներին, աշխատավորների պատգամավորների ոկրուգային, շրջանային, քաղաքային ու գյուղական (ստանիցային, գյուղակի, խուտուրի, դշլաղի, աուլի) Խորհուրդներին—պատգամավորների ընտրությունները կատարում են ընտրողներն ընդհանուր, հավասար և ուղղակի ընտրական իրավունքի հիման վրա, գաղտնի քվեարկությամբ:

ՀՈԴՎԱԾ 135. Պատգամավորների ընտրություններն ընդհանուր են. ԽՍՀՄ-ի բոլոր քաղաքացիները, վորոնք 18 տարեկան են, անկախ ռասայական ու ազգային պատկանելությունից, դավանանքից, կրթական ցենզից, նստակեցությունից, սոցիալական ծագումից, գույքային դրությունից և անցյալ գործունեությունից, իրավունք ունեն մասնակցելու պատգամավորների ընտրություններին և ընտրվելու, բացի խեղազարներից և այն անձերից, վորոնք դատարանի կողմից դատապարտված են ընտրական իրավունքների զրկումով:

ՀՈԴՎԱԾ 136. Պատգամավորների ընտրությունները հավասար են. յուրաքանչյուր քաղաքացի ունի մեկ ձայն, բոլոր քաղաքացիներն ընտրություններին մասնակցում են հավասար հիմունքներով:

ՀՈԴՎԱԾ 137. Կանայք ընտրելու և ընտրվելու իրավունքից ոգտրվում են տղամարդկանց հետ հավասարապես:

ՀՈԴՎԱԾ 138. Կարմիր Բանակի շարքերում գտնվող քաղաքացիներն ընտրելու և ընտրվելու իրավունքից ոգտվում են բոլոր քաղաքացիների հետ հավասարապես:

ՀՈԴՎԱԾ 139. Պատգամավորների ընտրություններն ուղղակի չեն. աշխատավորների պատգամավորների բոլոր խորհուրդների ընտրությունները, սկսած աշխատավորների պատգամավորների ղյուղական ու քաղաքային խորհուրդից մինչև ԽՍՀՄ-ի Գերագույն խորհուրդը, քաղաքացիները կատարում են անմիջականորեն ուղղակի ընտրությունների միջոցով:

ՀՈԴՎԱԾ 140. Պատգամավորների ընտրության ժամանակ քվեարկությունը գաղտնի չէ:

ՀՈԴՎԱԾ 141. Ընտրությունների ժամանակ թեկնածուներն առաջադրվում են ըստ ընտրական շրջանների:

Թեկնածուներ առաջադրելու իրավունքն ապահովվում է աշխատավորների հասարակական կազմակերպությունների ու ընկերությունների՝ կոմունիստական կուսակցական կազմակերպությունների, արհեստակցական միությունների, կոոպերատիվների, յերիտասարդության կազմակերպությունների, կուլտուրական ընկերությունների համար:

ՀՈԴՎԱԾ 142. Յուրաքանչյուր պատգամավոր պարտավոր է ընտրողների առաջ հաշիվ տալ իր աշխատանքի և աշխատավորների պատգամավորների խորհրդի աշխատանքի մասին և կարող է ամեն ժամանակ հետ կանչվել ընտրողների մեծամասնության վորոշմամբ, որենքով սահմանված կարգով:

Գ Լ Ո Ի Խ XII

ԳՆՐԲԸ, ԳՐՈՇԱԿԸ, ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔԸ

ՀՈԴՎԱԾ 143. Խորհրդային Սոցիալիստական Հանրապետությունների Միության պետական զերբը բաղկացած է մանդաղից ու մուրճից՝ յերկրագնդի վրա, վորը պատկերված է արեգակի ճա-

ռագայթների մեջ ու շրջանակված հասկերով և կրում է միութենական հանրապետությունների լեզուներով գրված «Պրոլետարներ բոլոր յերկրների, միացե՛ք» մականգրությունը: Գերբի վերեվում կա հնգաթև աստղ:

ՀՈԴՎԱԾ 144. Խորհրդային Սոցիալիստական Հանրապետությունների Միության պետական դրոշակը բաղկացած է կարմիր կտորից, վորի վերին անկյունում՝ կոթի մոտ նկարված են վոսկեհուռ մանդաղ ու մուրճ և նրանց վերեում հնգաթև կարմիր աստղ՝ շրջանակված վոսկեհուռ յերկզով: Լայնության և յերկարության հարաբերությունն է՝ 1:2:

ՀՈԴՎԱԾ 145. Խորհրդային Սոցիալիստական Հանրապետությունների Միության մայրաքաղաքը Մոսկվա քաղաքն է:

Գ Լ Ո Ի Խ XIII

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅՈՒՆԸ ՓՈՓՈԽԵԼՈՒ ԿԱՐԳԸ

ՀՈԴՎԱԾ 146. ԽՍՀՄ-ի Սահմանադրության վրխոխումը կատարվում է միայն ԽՍՀՄ-ի Գերագույն խորհրդի վորոշմամբ՝ ընդունված նրա պալատներից յուրաքանչյուրի ձայների առնվազն յերկու յերբորդի մեծամասնությամբ:

Մոսկվա, Կրեմլ,
1936 թ. դեկտեմբերի 5



ОГИЗ
ГОСУДАРСТВЕННОЕ ИЗДАТЕЛЬСТВО
ИЗОБРАЗИТЕЛЬНЫХ ИСКУССТВ

Под наблюдением Сафарянца
Оформление художника Б. Б. Титова.
Технический редактор М. П. Спирюшков.

Уполн. Главлита № Б-23811. Изогиза № 8927.
Ст. формат 73×104 см. Объем 2 п. л. Тираж 1.000
Сдано в набор 26/IV-37 г. Подписано к печ. 2/VII-37 г.

15-я типография треста «Полиграфкнига», Москва,
М. Дмитровка 18. Заказ № 598.

ՀՀ Ազգային գրադարան



NL0206341

75 КОП

М 12078

КОНСТИТУЦИЯ
(ОСНОВНОЙ ЗАКОН)
СОЮЗА ССР
НА АРМЯНСКОМ ЯЗЫКЕ